

Байдак Людмила Іванівна

(Суми, Україна)

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

(Методика викладання мови та літератури)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ГРАМАТИЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ВНЗ

Проблема навчання граматичному аспекту іноземної мови завжди була в центрі уваги психологів, методистів та викладачів. Особливої гостроти ця проблема набуває при навчанні іноземної мови у вищому навчальному закладі, де відбувається перехід на якісно вищий рівень володіння мовою. На жаль, доводиться визнати, що значна кількість студентів, які приходять після школи на навчання до закладів вищої освіти, мають досить низький рівень знань з іноземної мови. Це стосується як словникового запасу, так і граматичних умінь та навичок. Студенти роблять помилки у вживанні багатьох граматичних структур, що свідчить про реальні труднощі у оволодінні граматичними формами. Несформованість граматичних навичок стає серйозною перешкодою у формуванні комунікативної компетенції. Адже саме знання граматики є тією базою, без якої неможливе повноцінне використання мови як засобу спілкування.

Сучасна іншомовна освіта спрямована на навчання студентів граматично-правильній мові через комунікацію, тобто на вивчення граматики у процесі комунікативної діяльності, а не через заучування правил, необхідних для побудови висловлювання. У зв'язку з цим доцільно звернути особливу увагу на граматику та її роль при навчанні іноземної мови у нелінгвістичному виші. Граматика – це один із найважливіших аспектів навчання мови, оскільки повноцінна комунікація не може відбуватися в умовах відсутності граматичної основи.

Досвід викладання іноземної мови показує, що в той час, як рівень мотивації студентів до засвоєння лексичного матеріалу в основному досить високий, інтерес до вивчення граматичних форм та явищ, як правило, залишається низьким. Крім того, викладачам іноземної мови у виші доводиться

стикатися з протиріччям, коли вимоги до рівня володіння іноземною мовою постійно зростають, а кількість аудиторних годин зменшується, що не сприяє ефективному засвоєнню граматичних форм та явищ.

Для організації успішного навчання граматики іноземної мови у нелінгвістичному виші необхідно вирішити такі методичні задачі:

1) скласти граматичний мінімум, необхідний для оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності;

2) розробити методику ознайомлення з граматичними явищами;

3) визначити прийоми формування граматичних навичок.

Граматичний мінімум, як відомо, поділяється на активний, до якого включаються граматичні явища, які необхідні для продуктивних видів мовленнєвої діяльності, і пасивний, до якого відносяться граматичні форми, які більш характерні для письмового мовлення, та ті, які студенти мають розуміти у процесі читання та аудіювання. Для вираження власних думок іноземною мовою студент має оволодіти тими граматичними структурами, які входять до активного граматичного мінімуму. Але щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти, як активним, так і пасивним граматичним мінімумом.

Обсяг граматичного матеріалу для репродуктивного використання в усному мовленні не повинен, на нашу думку, суттєво перевищувати той, що був передбачений шкільною програмою. Основна увага у вищому навчальному закладі спрямовується на автоматизацію навичок вживання цих граматичних механізмів у новому професійно-орієнтованому контексті.

Щодо обсягу рецептивних граматичних навичок, які реалізуються у процесі читання текстів, у тому числі й текстів фахового спрямування, тут ситуація відмінна. Студенти нефілологічних спеціальностей повинні засвоїти нові для них граматичні явища (складні випадки вживання пасивного стану, неособові форми дієслова та звороти з ними, тощо), які характерні для наукового стилю.

Особливістю навчання рецептивної граматики у нелінгвістичному виші є й те, що навіть ті явища, які студент вивчав у школі, йому доводиться

розпізнавати у зовсім інших контекстах та ситуаціях. Спрямованість навчання на розуміння та вилучення інформації з автентичних текстів фахового спрямування є визначальним чинником відбору граматичного матеріалу для засвоєння.

Початковий етап навчання у нелінгвістичному виші є етапом узагальнення та систематизації мовного матеріалу. В основі навчального процесу на цьому етапі повинне бути ретельно сплановане повторення, ефективність якого значним чином забезпечується тим, що воно дозволяє:

- 1) висунути на передній план суттєве, головне у повторюваному матеріалі;
- 2) пов'язати між собою окремі частини матеріалу, систематизуючи знання;
- 3) розглядати представлений матеріал під новим кутом та розширювати його за рахунок нових даних.

Оскільки головною метою навчання іноземної мови студентів закладів вищої освіти є набуття ними комунікативних компетенцій, то зусилля повинні спрямовуватися не стільки на засвоєння певного обсягу знань, скільки на здобуття відповідних умінь та навичок використання цих знань у мовленнєвій діяльності. Іноземна мова необхідна сучасному спеціалісту як засіб комунікації у професійному середовищі. Тож навчання граматиці повинно відбуватися через комунікацію. Студенту важливо знати, яка з багатьох вивчених ним граматичних форм буде найточніше передавати зміст висловлювання. Вибір граматичних структур визначається не лише принципами сполучуваності слів та послідовності їх вживання, але й формою комунікації (письмовою чи усною), ситуацією комунікативного акту, намірами того, хто говорить, характеристиками адресата. Таким чином те, що сказано, буде значним чином визначатися тим, як саме це сказано [1].

Навчаючи граматиці іноземної мови, варто дотримуватися певних методичних принципів, а саме:

- 1) введення граматичного матеріалу повинно відбуватися дозовано та поступово, формуючи цілісну систему;

2) пояснення повинні бути стислі та чіткі;

3) порівняння граматичних структур рідної мови та мови, яка вивчається, може сприяти комплексному сприйняттю граматичної системи цієї мови.

У сучасній методиці викладання іноземних мов популярними є два основні підходи до навчання граматики: дедуктивний та індуктивний. При дедуктивному підході спершу презентується граматичне правило, а потім на його основі продукується мова. (Викладач презентує правило.) При індуктивному підході правило виводиться самими студентами на основі виконання запропонованих викладачем завдань. (Студенти формулюють правило самостійно.) Обидва підходи мають свої переваги та недоліки. Дедуктивний метод заощаджує час, надаючи можливість приділити більше уваги відпрацюванню презентованої граматичної структури через систему різних вправ. Тож такий підхід варто використовувати для студентів з нижчим рівнем знань та в умовах, коли на вивчення дисципліни «Іноземна мова» виділяється незначний обсяг часу. Індуктивний підхід буде ефективнішим для роботи зі студентами, які вже мають певну сформовану мовну базу, спонукаючи їх до спостережень, аналізу та формулюванню власних висновків.

Іноземна мова належить до категорії дисциплін, якими студент опановує шляхом активної мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання, читання та письмо). Тож організація граматичного матеріалу відіграє суттєву роль, визначаючи ступінь успішності роботи над різними видами мовленнєвої діяльності з урахуванням їх граматичної складової.

У роботі над граматичним матеріалом можна виділити три етапи, а саме:

1) орієнтовно-підготовчий – студенти знайомляться з новим мовним матеріалом (граматичним, лексичним, фонетичним, що подається в ситуації або контексті) і виконують окремі мовленнєві (в окремих випадках – мовні) дії за зразком або правилом;

2) стереотипно-ситуативний, або стандартизуючий – автоматизація дій студентів з новим мовним матеріалом в аналогічних ситуаціях мовлення, переважно на рівні фрази/речення, в окремих випадках – слова або словосполучення;

3) варіативно-ситуативний – подальша автоматизація дій студентів з мовленнєвими матеріалами на рівні надфразової єдності [2].

Навчання граматиці на основі комунікативного методу навчання іноземній мові передбачає використання лише автентичних матеріалів, які виключають «штучні» приклади та абстрактні мовленнєві ситуації. Лексичний матеріал, на основі якого вивчається граматика, повинен бути вже знайомим студентам, що не допустить виникнення додаткових складностей у засвоєнні граматичних структур. Крім того, лексика має бути актуальною, стимулюючи студентів до комунікації. Варто також наголосити, що будь-яке граматичне явище повинно розглядатися з точки зору форми, змісту та функції, тобто в аспекті взаємозв'язку зовнішньої структури з ідеєю, яку вона несе, та можливими способами її реалізації в конкретній мовленнєвій ситуації. Ще однією суттєвою умовою реалізації комунікативного підходу до викладання граматики є відпрацювання набутої навички в усіх видах мовленнєвої діяльності: студент повинен навчитися «чути» граматичну структуру, «впізнавати» її в тексті та відтворювати в усному та письмовому мовленні.

Завдяки виконанню комунікативно-спрямованих завдань студенти вчаться застосовувати вивчений граматичний матеріал на практиці та інтегрують його в мову у вигляді питань, пояснень, розповідей. Навчання граматиці на основі комунікативного підходу можна застосовувати на різних етапах навчання іноземній мові, включаючи початковий. Існують різні види контролю, проте найефективнішим, як свідчить аналіз, є зворотній зв'язок, який повинен відбуватися на кожному занятті, а не лише у підсумкових тестах та виконанні домашніх завдань. Саме комунікативні вправи забезпечують такий зв'язок та допомагають виконувати функцію контролю.

Таким чином, навчання граматики у взаємозв'язку з різними видами мовленнєвої діяльності підвищує рівень володіння іноземною мовою, сприяє розвитку мовної компетенції, а отже покращує якість комунікації. Викладач може використовувати різні способи навчання граматики, вибір залежить від рівня підготовки студентів та їх лінгвістичних здібностей, цілей навчання,

складності граматичного матеріалу та обсягу відведеного на вивчення мови часу.

Література:

1. Стрельникова А. Б. Коммуникативная грамматика английского языка: методы преподавания в техническом вузе // Молодой ученый. 2015. № 8. С. 1041.
2. Тригуб І. П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови / І. П. Тригуб // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. - 2014. - Вип. 10(2). - С. 74-77. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2014_10\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2014_10(2)_22).